

Klimatzoner och växtlighet

När vi pratar om **klimat**, så menar vi hur vädret är på en plats eller ett område under en längre tid.

Klimatet varierar beroende på var i världen man är. Om man befinner sig **långt bort från ekvatorn** faller **solens strålar snett** mot jordytan. Då ger solen mindre värme.

Men **vid ekvatorn står solen högt** på himlen. Då ger solen mer värme.

Men även andra saker påverkar klimatet i ett område. Också **höjden över havet, avståndet till havet, samt vindar och havsströmmar** påverkar klimatet.

Det finns **fyra olika klimatzoner**, som går från ekvatorn och vidare till de båda polerna. Det är ungefär **samma klimat inom en och samma klimatzon**.

Världens klimatzoner

Tropiskt klimat finns runt **ekvatorn**. Här är det varmt och fuktigt året om. I den här zonen finns de stora **regnskogarna**.

Subtropiskt klimat har mycket torra och varma somrar. På vissa platser är vintrarna milda och regniga. Detta klimat finns bland annat vid Medelhavet.

Tempererat klimat. Det är ganska varmt på sommaren och ganska kallt på vintern. Typiskt för det tempererade klimatet är **växlingen** mellan **fyra årstider**.

Polarklimat finns runt **Nordpolen** och **Sydpolen**. Här är det riktigt kallt och det är inte ovanligt med tjock is och glaciärer.

Tropiskt klimat

Subtropiskt klimat

Tempererat klimat

Polarklimat

Den tropiska zonen

I ett ganska brett område längs ekvatorn ligger den **tropiska zonen**. Här har man **tropiskt klimat**. Här står solen i **zenit**, alltså rakt ovanför ens huvud, en stor del av året. Därför blir här väldigt varmt och fuktigt.

Det regnar så gott som varje dag hela året. Det beror på att **solen värmer** upp marken och luften. Då bildas **vattenånga** som sakta **stiger uppåt** med luften.

När luften avkyls på hög höjd, **samlas** vattenångan i **moln** och blir till vatten igen. Till sist **regnar** det **kraftigt**.

I den tropiska zonen är det vanligt med **regnskogar**. De breder ut sig i Sydamerika, Afrika och sydöstra Asien.

I regnskogarna växer träden tätt och trädkronorna släpper inte igenom mycket ljus ner till marken.

Regnskogen är **rik på både växtarter och djurarter**. Man uppskattar att över hälften av jordens växtarter och djurarter lever i regnskogarna.

Till den tropiska zonen hör även **savanner**. De breder ut sig norr och söder om regnskogarna i Afrika, Sydamerika och Asien.

Savanner är **stora slätter** med **högt gräs**, men även **buskar** och **enstaka större träd**. På savannen har man både regnperioder och torrperioder.

Savannerna i Afrika är **kända för vilda djur** som lejon, giraffer, noshörningar, elefanter, zebror och många andra.

I torrare områden övergår savannen till något som kallas för **stäpp**. Stäppen består mest av grässlätter och mindre buskar.

När luften avkyls samlas **vattenångan** i **moln** och blir till vatten igen.

I **regnskogen** växer träden tätt.

Regnskogen är **rik på djurarter**. På bilden syns en jaguar från Amazonas regnskog i **Sydamerika**.

Giraffer på Afrikas **savanner**

De subtropiska zonerna

Närmast den tropiska zonen kommer de två **subtropiska zonerna**. De ligger precis norr och söder om den tropiska zonen.

I de subtropiska zonerna är klimatet fortfarande **väldigt varmt**. Men så här långt bort från ekvatorn är det **betydligt torrare**.

Det är i de subtropiska zonerna våra stora **öknar** ligger. De flesta öknar är **sten-** och **klippöknar**. Men det finns också stora **sandöknar**.

I öknarna är det så gott som alltid **högtryck**. Solen skiner starkt och det blir riktigt hett om dagarna. Det kan vara omkring 50 grader varmt. Men på natten blir det riktigt kallt, eftersom här inte finns några moln, som kan hålla kvar värmen.

Sahara är världens största öken. Den sträcker sig 500 mil tvärs över norra Afrika. Stora öknar finns även i södra Afrika, Asien och Australien.

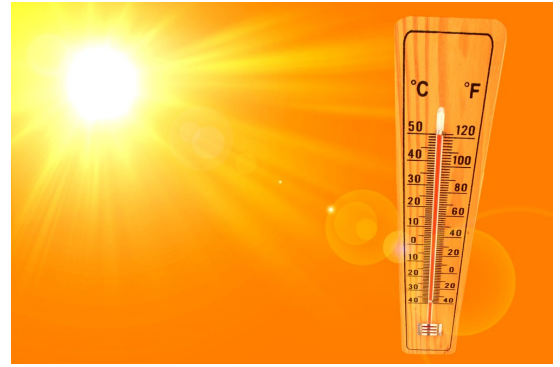
Eftersom det väldigt **sällan regnar i öknen**, så är det så gott som ingenting som växer där. **Vatten** och **växtlighet** finns bara på **vissa platser**, som kallas för **oaser**.

Runt Medelhavet är det **medelhavsklimat**. Här är somrarna varma och torra, medan vintrarna är regniga och milda.

Medelhavsklimat hör till den subtropiska zonen, även om vintrarna påverkas av det tempererade klimatet.

Medelhavsklimat finns förutom i länderna runt Medelhavet, även i Kalifornien i västra USA och i Sydafrika, Sydamerika och Australien.

Växtligheten i de områden som har medelhavsklimat, består mest av tåliga och väldoftande buskar, som ginst, ljung, lavendel, timjan och rosmarin. Denna naturtyp av **buskedar** kallas för **macchia**.

I öknarna kan det vara omkring 50 grader varmt.

En karavan med kameler i en sandöken

En oas i öknen

Macchia på den italienska ön Sardinien

De tempererade zonerna

Norr och söder om de subtropiska zonerna ligger de båda tempererade zonerna. Här har man ett **tempererat klimat**. Det som mest kännetecknar ett tempererat klimat är att man har tydliga växlingar mellan **fyra årstider**.

Större delen av Nordamerika, Europa och Asien har ett tempererat klimat. På södra halvklotet är det inte så stora områden med tempererat klimat, eftersom det mest är stora hav på dessa breddgrader. Men man hittar tempererat klimat, bland annat på Nya Zeeland och i sydligaste Sydamerika.

Inom tempererat klimat skiljer man på **kustklimat** och **inlandsklimat**.

Kustklimat innebär **svala somrar** och **milda vintrar**. Dessutom brukar det regna en hel del längs kusten, eftersom vindar tar med sig fuktig luft från havet.

Kustklimat har de områden som har nära till havet, till exempel de västra delarna av Europa och Nordamerika. Sveriges västkust har också ett typiskt kustklimat. Även den varma **Golfströmmen** ger de nordiska länderna i norra Europa ett mildare klimat.

Inlandsklimat, eller som man också säger **fastlandsklimat**, innebär **kalla vintrar** och **torra, varma somrar**. Nederbörds mängderna är också mindre än vid kusterna.

Inlandsklimat har de områden som ligger längre in på kontinenterna Europa, Nordamerika och Asien. Norra Sverige och de inre delarna av södra Sverige har också ett inlandsklimat.

Inom den tempererade zonen i norra Nordamerika, Europa och Asien breder ett stort **barrskogsområde** ut sig. Det är **tajgan** och som till största delen består av granskog.

Men i tajgan växer också skogar med tall, lärkträd och sekvoja. Sekvoja är ett barrträd, som ibland kallas för **redwood**. Dessa träd kan bli över 100 meter höga.

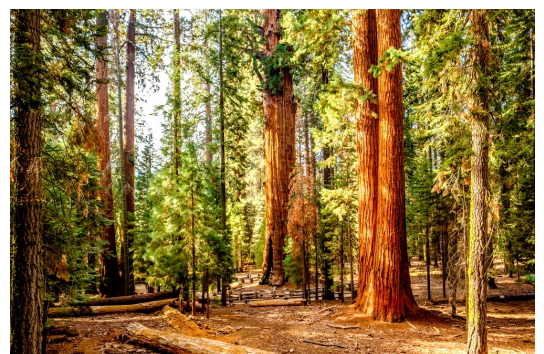
Irland har ett **kustklimat**. I den fuktiga luften växer gräset sig saftigt och grönt.

Den varma **Golfströmmen** ger de nordiska länderna i norra Europa ett mildare klimat.

Det inre av Ryssland har ett **inlandsklimat**. Bilden visar den frusna Bajkalsjön.

Redwood-träd i Nordamerika

Söder om tajgan finns stora områden med **lövskogar**. Men idag finns inte så mycket kvar av lövskogarna. De har huggits ner och istället har det blivit **bördiga jordbruksmarker**.

I de temperade zonerna finns även stora områden med grässlätter, **stäpper**. I Nordamerika kallas stäppen för **prärie**, medan den kallas för **pampas** i Sydamerika.

I Asien finns stäppområden i Kina och Mongoliet. I Europa finns stora stäpper i Ukraina och Ungern. Även stäpper kan vara bördiga och därför har också en stor del av jordens stäpper odlats upp.

I polarzonerna

Polarzonerna är **jordens kallaste områden**. De ligger till större delen mellan **polcirkelarna** och de båda polerna, **Nordpolen** och **Sydpolen**.

Polarzonen runt Nordpolen kallas för **Arktis**, medan polarzonen runt Sydpolen kallas för **Antarktis**. Både vid Arktis och Antarktis har man **polarklimat**.

Arktis består av ett delvis istäckt hav, **Ishavet**. I Arktis ligger världens största ö, **Grönland**. **Antarktis** är däremot en kontinent vid Sydpolen. Denna landmassa är helt täckt av **inlandsis**.

Det finns områden i polarzonerna, som inte är täckta av is och snö. Där växer inga träd, utan bara mindre buskar, en del gräs, lavar och mossor. Denna typ av natur kallas för **tundra**.

På tundran är det bara ett tunt lager jord, som tinar under den korta sommaren. Resten av **marken** är **alltid frusen**. Det är en evig **tjäle**, som kallas för **permafrost**.

Tundran finns framförallt i norra Ryssland och Kanada, men även på Grönland. I dessa områden lever **samer** och **inuitter**. Dessa folk är **ursprungsfolk** och har levt här i tusentals år.

De inuitter som bor kvar i de här områdena idag, försörjer sig genom att jaga och fiska. Samer har även renar.

Bisonoxar på den nordamerikanska prärien

Isbjörn i Arktis

Pingviner i Antarktis

Tundra i norra Norge

Ett samhälle på Grönland där det bor inuitter.

Polcirklar

Den **norra polcirkeln** ligger 66° norr om ekvatorn. Den **södra polcirkeln** ligger 66° söder om ekvatorn. Områdena norr om den norra polcirkeln och söder om den södra polcirkeln, upplever **midnattssol** under sommaren, men också **middagsmörker** under vintertid.

Midnattssol och middagsmörker

På somrarna har man ljust dygnet runt ifall du befinner dig norr om **polcirkeln**. Då hinner solen aldrig gå ner. Ju närmare du befinner dig Nordpolen, desto fler dagar med sol dygnet runt. Detta fenomen kallas för **midnattssol**.

På vintrarna blir det tvärtom. Då är det under en kortare eller längre tid mörkt dygnet runt. Då hinner solen aldrig gå upp. Hur många dygn det är mörkt, beror på hur nära du befinner dig Nordpolen. Detta fenomen kallas för **middagsmörker** eller **polarnatt**.

Kan du svara på dessa frågor?

1. Nämn fyra saker som påverkar klimatet i ett område. _____

2. Vilka fyra klimatzoner brukar man säga finns på jorden? _____

3. Beskriv hur regn bildas i en regnskog. _____

4. Vad är savanner för något? _____

En del inuiter arbetar inom **turismen**.

De människor som bor norr om polcirkeln kan under vintertid få uppleva dygn då solen aldrig hinner gå upp. Det kallas för **polarnatt** eller **middagsmörker**.

Här är en bild som visar middagsmörker på Svalbard i Norge.

Kan du svara på dessa frågor?

5. Ge exempel på minst fem djur som lever på savannen. _____

6. Beskriv hur klimatet är i en öken. _____

7. Vilka tre olika slags öknar finns det på jorden? _____

8. Vad är en oas för något? _____

9. Vad är typiskt för ett medelhavsklimat? _____

10. Beskriv naturtypen macchia? _____

11. Vad är typiskt för ett tempererat klimat? _____

12. Vad skiljer ett kustklimat från ett inlandsklimat? _____

13. Vad är tajgan för något? _____

14. Vad kallas den amerikanska stäppen? _____

15. Vad kallas polarzonen runt Nordpolen? _____

16. Vad kallas polarzonen runt Sydpolen? _____

17. Vad är tundra för något? _____

18. Vad vet du om inuiter? _____

Våra sju världsdelar.

Våra världsdelar

Vår värld delas in i **sju världsdelar**.

De är **Nordamerika, Sydamerika, Europa, Afrika, Asien, Oceanien** och **Antarktis**.

Sverige ligger i världsdelens Europa.

Asien är den största världsdelens och Oceanien den minsta. Europa är den näst minsta världsdelens sett till ytan.

Vi brukar också prata om **kontinenter**, som jordens **stora landområden** kallas. Våra sju världsdelar ligger på sex kontinenter. Oftast är världsdel och kontinent samma sak, men inte alltid.

De båda världsdelarna Europa och Asien, ligger till exempel på en kontinent, som heter **Eurasien**. Världsdelens Oceanien består av kontinenten **Australien** och en mängd små öar.

Jordklotet består av kontinenter och oceaner. **Oceanerna** är de **stora världshaven**.

Världsdel

Nordamerika
Sydamerika
Europa
Asien
Afrika
Oceanien
Antarktis

Kontinent

Nordamerika
Sydamerika
Eurasien
Eurasien
Afrika
Australien
Antarktis

De stora världshaven kallas för **oceaner**.

Europa

Europa heter den världsdel som vi själva lever i. Europa är en ganska **liten världsdel**. Det är faktiskt den näst minsta av våra sju världsdelar.

Vi nämnde tidigare att Europa och Asien är två världsdelar, som ligger på samma kontinent. Gränsen mellan de två världsdelarna går vid de båda bergskedjorna **Uralbergen** och **Kaukasus**.

Natur

Naturen i Europa är mycket omväxlande. Här finns **stora slättområden**, men också riktigt **höga berg**, **breda floder** och en hel del **sjöar**. Det finns också gott om **större öar** i Europa, som till exempel de brittiska öarna, Island, Sicilien, Sardinien, Korsika och Kreta.

I Skandinavien och norra Ryssland breder ett stort barrskogsområde, **tajgan** ut sig. De stora lövskogarna, som för fanns i Mellaneuropa har huggits ned och består idag av **jordbruksmark** och **betesmark**.

I centrala Europa reser sig stora **bergskedjor**, som **Alperna**, **Pyrenéerna** och **Karpaterna**. Längst i söder vid **Medelhavet** är klimatet varmt. Här odlas grödor som vindruvor, citrusfrukter, oliver och tobak.

Länder och människor

Det bor mycket folk i Europa. Här bor ungefär 740 miljoner människor i 46 olika länder. Europa är en **tätbefolkad världsdel**. I en del länder som Tyskland, Frankrike, Storbritannien, Italien och Ryssland bor det många människor. Men i de nordiska länderna bor det inte så mycket folk.

Många människor bor i stora städer. De **viktigaste städerna** i Europa är **London**, **Paris**, **Berlin**, **Madrid**, **Rom** och **Moskva**.

I norra och östra Europa kan man fortfarande hitta områden och natur som är orörd av människan. Dessa områden är **glost befolkade**. Här bor människorna inte så tätt.

Gränsen mellan Europa och Asien går längs bergskedjorna **Uralbergen** och **Kaukasus**.

Europa består av 46 länder ifall man räknar med olika furstendömen.

London är en av Europas största städer.

Asien

Asien är **jordens största världsdel** och den världsdel som har flest invånare. Gränsen till Europa går som tidigare nämnts, längs bergskedjorna **Uralbergen** och **Kaukasus**.

Det betyder att landet **Rysslands** största del ligger i just Asien. Asiens gräns till Afrika går vid **Suezkanalen** där Sinaihalvön möter Afrikas kontinent.

Natur

Från Uralbergen i väst till Stilla havet i öster sträcker sig **tajgan**, som det stora barrskogsområdet kallas. Allra längst norrut ligger **tundran**. Det är ett område där det är kallt året om.

I Asiens inre delar är det torrt och varmt. Här regnar det sällan. Här finns vidsträckta **stäpper** och stora **öknar**.

Gobi och Takla Makan är stora öknar i centrala Asien. I sydvästra Asien ligger Arabiska halvön, som är en enda stor öken.

Världens största bergskedjor ligger i Asien. **Himalaya** med världens högsta bergstopp **Mount Everest** är mest berömd. Söder om bergen är klimatet **tropiskt**. Här finns stora områden med **regnskogar**.

Länder och människor

I Asien bor över 4,5 miljarder människor (4 500 000 000). Det är **mer än hälften av jordens befolkning**. De flesta människorna bor vid floderna och längs kusterna där jorden är **bördig**. Bland annat odlas **ris**, som är en viktig föda för många människor i Asien.

I Asien ligger några av **världens största städer**, som till exempel **Tokyo** i Japan, **Shanghai** i Kina och **New Delhi** i Indien.

Japan, Kina och Indien är tre länder där ekonomi och industri har haft en positiv utveckling.

Asien är jordens största och folkrikaste världsdel.

Tajgan i norra Asien

Vy över Himalaya med Mount Everest

Ris är en viktig föda i Asien.

Tokyo - en av världens största städer

Afrika

Afrika är vår **näst största världsdel**. På kartan bredvid ser du att ekvatorn går mitt genom Afrika. Det är lätt att se hur **olika naturområden** breder ut sig på båda sidor om ekvatorn.

Natur

Där **ekvatorn** går genom Afrika är det varmt och fuktigt. Här växer det stora **regnskogar**. På båda sidor om regnskogen breder stora grässlätter ut sig, som kallas för **savanner**. Här trivs vilda djur som lejon, giraffer, elefanter och sebror och många fler.

Längre bort från ekvatorn finns torra områden som **stäpper** och **öknar**. I norra Afrika ligger världens största öken, **Sahara**. I norra och södra Afrika finns områden med medelhavsklimat.

I östra Afrika ligger världsdelen's högsta berg, **Kilimanjaro**. Toppen är en slöcknad vulkan. I norr ligger **Atlasbergen** och i söder **Drakensberg**.

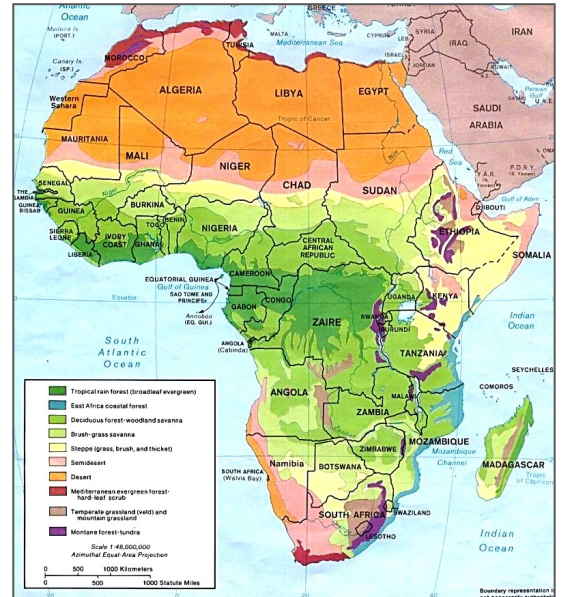
Floderna **Nilen**, **Kongo** och **Niger** rinner genom Afrika. I östra Afrika ligger de stora sjöarna **Victoriasjön** och **Tanganyikasjön**.

Länder och människor

Det bor 1 284 miljoner människor i Afrika. Afrika är den **fattigaste världsdelen**. Många arbetar med **jordbruk** för att försörja sin familj. Det finns större gårdar, där man odlar kaffe, te och kakao, som sedan säljs utomlands.

Men många människor lämnar idag landsbygden, för att söka arbete i **stora städer** som **Kairo**, **Lagos** och **Nairobi**. Många av dessa människor tvingas bosätta sig i **kåkstäder** och lever där under usla förhållanden.

Flera länder i Afrika har fått en bättre ekonomi. Men fortfarande finns många problem att lösa. **Sjukdomar**, **svält** och **inbördeskrig** drabbar ofta de fattigaste länderna värst.

Afrika är jordens näst största världsdel.

På den afrikanska savannen lever många olika vilda djur. I bakgrunden syns Kilimanjaro.

Floden Nilen rinner genom den egyptiska huvudstaden Kairo.

Några barn utanför en kåkstad i Uganda

Kan du svara på dessa frågor?

1. Vilka är våra sju världsdelar? _____

2. Vilken är vår största världsdel? _____

3. Vilken är vår minsta världsdel? _____

4. Vilka två världsdelar bildar tillsammans en kontinent? Vad heter kontinenten?

5. Vad menas med oceaner? _____

6. Vilka två bergskedjor bildar gräns mellan Europa och Asien?

7. Ge exempel på några större öar i Europa. _____

8. Ge exempel på några större bergskedjor i Europa. _____

9. Vad är skillnaden mellan tajgan och tundran? _____

10. Vad vet du om Himalaya? _____

11. Nämn tre stora städer i Asien. _____

12. Vilka grässtätter i Afrika har gott om vilda djur? _____

13. Vad heter världens största öken? _____

14. Nämn tre viktiga floder i Afrika. _____

15. Nämn tre stora problem som ofta drabbar människorna i Afrika.

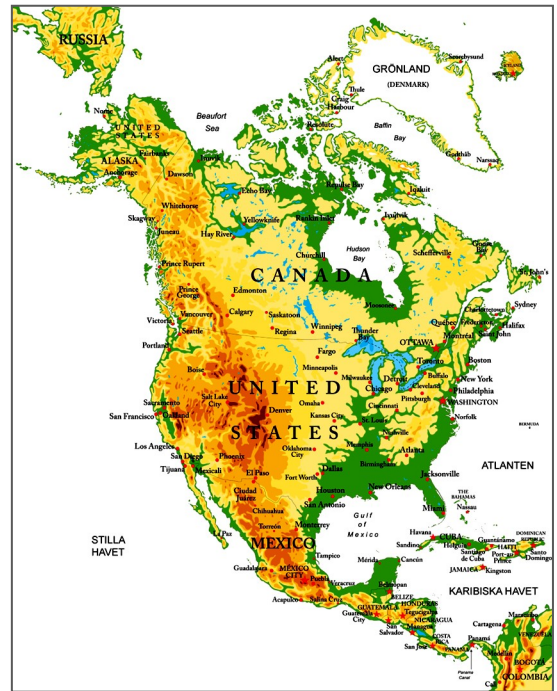
Nordamerika

Till Nordamerika räknas den stora ön **Grönland**, **Kanada**, **USA**, **Mexico** och de mindre länderna i **Centralamerika** och ögruppen **Västindien**.

Nordamerika omges av **Ishavet** i norr, **Stilla havet** i väster, **Atlanten** i öster och **Karibiska havet** i sydöst. Gränsen mellan Panama och Colombia brukar räknas som gräns mot Sydamerika.

Natur

Det nordligaste av Kanada och hela ön Grönland har polarklimat och därför ingen större växtlighet. Här är det **tundra** och ständigt frusen mark. Söder därom har Kanada, precis som Europa och Asien, stora områden med barrskogar, **tajgan**.

Nordamerika omges av stora hav.

En stor bergskedja, **Kordiljärerna**, löper från **Alaska** i norr genom hela västra Nordamerika. USA kallar sin del av bergskedjan för **Klippiga bergen**. I östra USA finns en lägre bergskedja, **Appalacherna**.

Klippiga bergen

Mellan dessa båda bergskedjor, breder en stor grässlätt ut sig, som kallas för **prärien**. De stora floderna **Mississippi** och **Missouri** rinner sakta över slätterna. Idag är prärien **uppodlad** eller **betesmark** för djur. I delar av Mexico, Centralamerika och Västindien är klimatet **tropiskt**. I värmen och fukten trivs **regnskogar**.

Idag är en stor del av prärien uppodlad.

Länder och människor

USA och Kanada är två av **världens mest utvecklade länder**. Båda länderna **industrialiserades tidigt** och idag ligger USA och Kanada långt framme i forskning och teknisk utveckling. Mexico och länderna i Centralamerika och Västindien, har inte hunnit lika långt i utvecklingen.

Nordamerika har en **blandning av människor**. **Nordamerikas urbefolkning** och **inuit** var de första folken som levde här. Men sedan **européerna** kom till Nordamerika, finns det inte många av urbefolkningen kvar.

När européerna **behövde arbetskraft**, tvingades flera miljoner **afrikaner** till Nordamerika för att arbeta som **slavar**. Därför finns det idag många svarta människor i Nordamerika.

Några av urbefolkningen i en uppvisningsceremoni. Men idag finns inte många av dem kvar.

Sydamerika

Sydamerika är en världsdel, som nästan ligger helt på **södra halvklotet**. Långt upp i norr passerar **ekvatorn** genom Brasilien, Colombia och Ecuador. Landet **Ecuador** har faktiskt fått sitt namn efter ekvatorn. Gränsen mot Nordamerika går mellan Colombia och Panama.

Natur

Utmed hela Sydamerikas västra kust, finns en lång bergskedja som heter **Anderna**. Högst upp på topparna finns det **glaciärer**.

Anderna är en del av den väldiga bergskedjan **Kordiljäreerna**, som löper genom både Nordamerika och Sydamerika.

I norra Sydamerika finns stora områden med regnskogar, som kallas för **selvas**. Mest känd är den väldiga regnskogen **Amazonas**. Regnskogen har fler djurarter och växtarter, än på något annat ställe i världen.

Tyvärr **bränns** och **skövlas** idag stora områden med regnskogar i Brasilien, för att man vill ge plats till odling och betesmark. Genom Amazonas flyter även världens längsta flod, **Amazonfloden**.

Längre söderut finns den stora grässlätten **Pampas**, där massor av kor och tjuar går och betar. Vid Chiles kust längst västerut finns **Atacamaöknen**. Denna öken är ett av världens torraste områden.

Länder och människor

Sydamerika har **värdefulla råvaror** som olja och järn. Men **odling** av kaffe, kakao, bananer och sockerrör är också viktig för **exporten** till Europa.

Sydamerikas befolkning består av **urbefolkningen**, samt ättlingar till **européer** och **afrikanska slavar**. Men dessa tre grupper har blandats en hel del med varandra. Människor som härstammar från både urbefolkningen och européer kallas för **mestiser**.

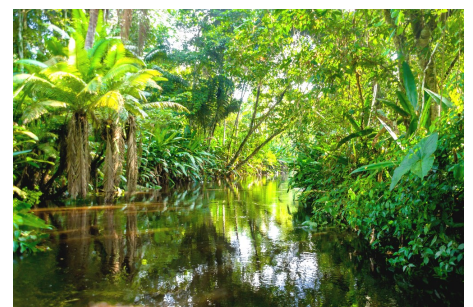
Många människor bor i **storstäder** som **São Paulo**, **Buenos Aires** och **Rio de Janeiro**. Många fattiga människor bor i dåliga kåkstäder, **favelas**.

Större delen av **Sydamerika** ligger på södra halvklotet.

Bergskedjan **Anderna**

Regnskogen **Amazonas**

En kåkstad, **favela**, utanför **Rio de Janeiro** i Brasilien

Oceanien

Oceanien är **den minsta världsdelen**. Oceanien består av **Australien, Nya Zeeland och Nya Guinea**. Dessutom ingår tre stora övärldar ute i Stilla havet. Dessa är **Melanesien** (De svarta öarna), **Mikronesien** (De små öarna) och **Polynesien** (De många öarna).

Dessa tre övärldar består av många mindre öar och ögrupper, där flera är självständiga länder. Förr kallades dessa övärldar för **söderhavsöarna**.

Natur

Landet **Australien** består av en kontinent och ön **Tasmanien** i söder. Australien är ett lågland där de inre delarna består av **torra grässlätter och öknar**. I öster ligger den långa bergskedjan **Great Dividing Range**.

I **sydöstra Australien** och på **Nya Zeeland** har man ett tempererat klimat med **fyra tydliga årstider**. Här är det möjligt att åka skidor, när det är vinter i juli månad.

I de nordöstra delarna av **Australien**, på **Nya Guinea** och i de tre övärldarna **Melanesien, Mikronesien** och **Polynesien** kan man ett **tropiskt klimat**. Många av öarna är omgivna av **stora korallrev**. Koraller är små djur, som lever inuti hårda skal i varma vatten. **Stora Barriärrevet** är ett berömt korallrev utanför Australiens nordöstra kust.

Länder och människor

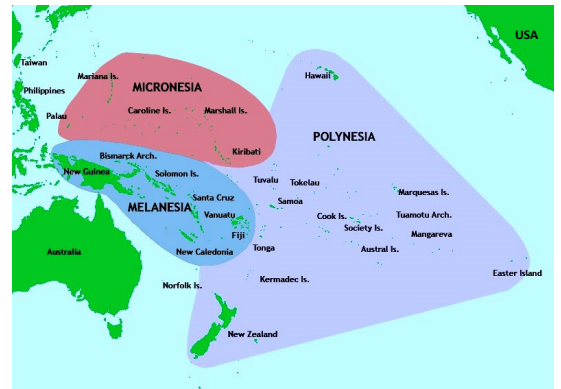
Oceanien är en **glest befolkad världsdelen**. De allra flesta människorna bor i Australien och Nya Zeeland. Den stora ön Nya Guinea består av två länder. Den västra delen hör till landet Indonesien och världsdelen Asien, medan den östra delen är ett eget land som heter **Papua Nya Guinea** och hör till Oceanien.

Både i **Australien** och på **Nya Zeeland** finns det **urbefolkning**. I Australien kallas urbefolkningen för **aboriginer**, medan den på Nya Zeeland kallas för **maorier**. Båda grupperna blev väldigt illa behandlade av européerna när de invandrade.

*Oceanien består av landet **Australien** och ett stort antal öar.*

Det är bara en del av dessa öar som finns med på den här kartan.

*Bilden visar de tre övärldarna **Melanesien, Mikronesien** och **Polynesien**.*

*Flicka som simmar bland fiskar och koraller i **Stora Barriärrevet***

*Representanter för **maorier** utför en traditionell krigsdans.*

Antarktis

Antarktis är en **världsdel** och **kontinent**, som består av **landmassan** runt **omkring Sydpolen**. Antarktis är en ganska stor världsdel. Den är en och en halv gånger så stor som hela Europas yta.

Det bor inga människor i Antarktis. Men under perioder bor och arbetar **forskare** här i särskilda **forskningsstationer**. De studerar till exempel **klimatet** och **djurvärlden**.

Natur och klimat

Så gott som all mark på Antarktis ligger under tjock is, som är en form av **inlandsis**. På vissa ställen kan den vara över 4 000 meter tjock.

När isen glider ut över haven bildas **shelf-isar**. Det är is som flyter på vattnet, men ändå hänger samman med ismassan på land. Vid kusterna spricker shelf-isarna och stora **isberg** bildas. Man brukar säga att isen **kalvar**.

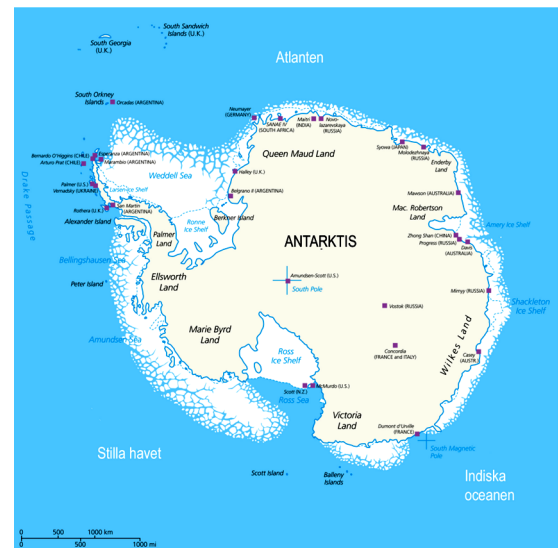
Inte ens på sommaren blir det särskilt varmt i Antarktis. Som varmest kan det nå upp till cirka 0 grader vid kusten.

På **vintern** däremot kan det bli **riktigt kallt**. Det är inte ovanligt med temperaturer ner till minus 70 grader.

Längs Antarktis kuster lever bland annat **pingviner**, **albatrosser** och **tärnor**. I det näringsrika havet finns **bardvalar** och **sälar**.

År 1961 bestämdes att inga länder fick dela upp Antarktis mellan sig. Istället kom man överens om att satsa på **forskning**. År 1991 gjordes ett tillägg, som säger att det är **förbjudet att leta och bryta mineral** på Antarktis.

Den **globala uppvärmningen** har gjort att **inlandsisen** på Antarktis **smälter fortare** än vad som nybildas. Det kommer medföra att **havens yta** långsamt kommer att **höjas**. Risken för **översvämningar** kommer då att öka.

Karta över **Antarktis** som visar landmassan under isen.

Forskare studerar isberg

Kejsarpingviner

Den **globala uppvärmningen** har gjort att isen på Antarktis smälter fortare.

Kan du svara på dessa frågor?

1. Vilka fyra hav omger världsdelen Nordamerika? _____

2. Vad kallar USA sin del av bergskedjan Kordiljäreerna?

3. Nämn två stora floder som rinner över den amerikanska prärien.

4. Vad är anledningen till att det idag finns svarta människor i Nordamerika?

5. Vad vet du om Amazonas? _____

6. Vad menas med mestiser? _____

7. Vad menas med favelas? _____

8. Vilka olika delar ingår i världsdelen Oceanien? _____

9. Vilka områden i Oceanien har fyra tydliga årstider? _____

10. Vad är koraller för något? _____

11. Vad menas med aboriginer? _____

12. Vad menas med maorier? _____

13. Vad studerar forskarna på Antarktis? _____

14. Vad menas med shelf-isar? _____

15. Vilka stort problem orsakar den globala uppvärmningen i Antarktis?
